

Motion till riksdagen 2021/22:448

av **Christina Høj Larsen m.fl. (V)**

EU:s migrationspolitik

1 Innehållsförteckning

2 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3 Inledning.....	3
3.1 Hösten 2015.....	4
4 EU:s nya migrationsförslag.....	4
4.1 Screening- och gränsförfarande.....	5
4.2 Ny Dublinförordning.....	6
4.3 Beredskaps- och krisplan.....	7
4.4 Övriga förslag.....	7
5 En ny flyktingpolitik.....	8
5.1 Vidarebosättningsförordning.....	8
5.2 Avtal för att stoppa människor på flykt.....	9
5.2.1 Turkietavtalet.....	9
5.2.2 Stöd till den libyska kustbevakningen.....	10
5.2.3 Afghanistan.....	10
5.2.4 Ytterligare samarbeten.....	11
5.3 Lesbos.....	11
5.4 EU:s gränsbevakning.....	12
5.5 Lagliga vägar till Europa.....	13
5.5.1 Avskaffa visumkrav.....	13
5.5.2 Inför asylvisum.....	13
5.5.3 Avskaffa flygbolagens transportörsansvar.....	14

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i förhandlingar om en ny migrationspolitik inom EU bör stå upp för asylrätten och dess andemening och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör motsätta sig en ordning med gränsförfaranden och olika snabbspår vid eller i anslutning till gränsen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör motarbeta den solidaritetsmekanism som EU-kommissionen föreslagit och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör motsätta sig en ordning där medlemsländer enbart väljer att agera deportationsministerium genom s.k. återvändandesponsorskap och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att rättssäkerheten och asylrättens andemening prioriteras framför strikta tidsgränser i alla delar av EU:s migrationspolitik och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att EU:s asylsystem i högre utsträckning regleras genom direktiv i stället för genom förordningar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör verka för en flyktingpolitik som värnar asylrätten och grundläggande mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör söka samarbete med de stater som vill ha en mer välkomnande och human migrationspolitik och driva detta samarbete kraftfullt och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör verka för att vidarebosättningsförordningen drivs igenom och att den inte används för att sluta avtal liknande det mellan EU och Turkiet eller s.k. humanitarian admission programmes och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att avtalet mellan EU och Turkiet sägs upp och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att EU upphör med alla former av stöd till den libyska kustbevakningen och att relationer med Libyen bygger på full respekt för asylrätten och mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige genom EU och FN:s flyktingorgan (UNHCR) bör agera för en snabb evakuering och vidarebosättning av flyktingar och asylsökande från Libyen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör agera inom EU för att underlätta för människor som flyr Afghanistan att få skydd i Europa och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som inom EU och FN bör motverka alla beslut som innebär att asylrätten och flyktingars mänskliga rättigheter kränks och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att de skyddsökande på de grekiska öarna vidarebosätts inom EU och att förhållandena i lägren förbättras kraftigt under tiden och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att den europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån avvecklas och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör verka för att inriktningen av Frontex verksamhet ändras på ett djupgående sätt så att både asylrätten och skyldigheten att bistå skeppsbrutna respekteras, fram till att Frontex är avvecklad, och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör motsätta sig en fortsatt militarisering av EU:s yttre gränser och att de uppgifter som framkommit kring s.k. push-backs begångna av Frontex bör utredas skyndsamt och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att EU slutar hindra räddningsinsatser på Medelhavet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom EU bör verka för att korta ned listan över visumpliktiga länder och för att visumkrav inte ska användas för att stänga ute flyktingar och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att EU möjliggör införande av asylvisum och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom EU bör verka för att transportörsansvaret avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

EU:s flyktingpolitik påverkar och styr i stor utsträckning den svenska flyktingpolitiken eftersom EU-lagstiftning i vissa fall är tvingande och i andra fall normerande eller vägledande. Den växande nationalismen och "kriget mot terrorismen" efter 9/11 har drivit på unionens politik i en riktning mot ökad militarisering av EU:s yttre gränser. Vänsterpartiet är mycket kritiskt mot denna utveckling.

Vänsterpartiet har varit kritiskt mot harmoniseringen av EU:s flyktingpolitik sedan den inleddes i och med antagandet av Amsterdamfördraget. I dag kan vi tydligt se resultatet av harmoniseringen. EU har byggt murarna runt "Fästning Europa" allt högre i stället för att genom mellanstatligt samarbete ta ansvar för de flyktingar som söker skydd undan förföljelse. Det verkar lättare att komma överens om att stänga gränser och bygga stängslen allt högre än att komma överens om att samtliga medlemsländer ska ta ansvar för att bereda människor på flykt en rättvis och värdig prövning av sina asylskäl. Sverige har medverkat till att sätta Genèvekonventionen ur spel, t.ex. genom transportörsansvaret och genom att acceptera att asylsökningar från EU-medborgare ska

anses uppenbart ogrundade. Systemet med minimiregler har inneburit en harmonisering nedåt i riktning mot den sämsta tillåtna nivån på rättssäkerhet och behandling, vilket blev extremt tydligt när den svenska asyllagstiftningen stramades åt 2016.

Dublinförordningen gör att de EU-länder som flyktingar först kommer till tvingats ta ett mycket stort ansvar för människor på flykt. Många flyktingar har fastnat i Grekland och Italien. Omfördelningen av asylsökande från dessa länder har inte fungerat.

3.1 Hösten 2015

Som svar på att ett stort antal människor sökte sig till Europa under 2015 producerade EU-kommissionen flera lagförslag under våren och sommaren 2016, med det huvudsakliga syftet att försämra möjligheterna för flyktingar att ta sig till Europa, eller situationen för de som trots allt lyckades ta sig hit.

Under en kort period lades en uppdatering av Dublinförordningen, en omarbetning av förordningen om Eurodac, en ny förordning om Europeiska unionens byrå för asylfrågor, samt förordningar om vidarebosättning, asylförfarande och normer för internationellt skydd och ett direktiv om mottagande fram. I lagförslagen uttrycks ambitionen att motverka s.k. asylshopping och sekundära förflyttningar. Att kommissionen använder ett sådant språk för att beskriva situationen för människor på flykt är en tydlig del av avhumaniseringen av asylsökande som i sin tur är en del av normaliseringen av rasismen i Europa.

Försöken med att ta fram ny lagstiftning på området har gått långsamt och på flera områden kört fast, mycket p.g.a. att länder som Ungern och Polen vill se en ännu mer restriktiv migrationspolitik. I takt med att lagstiftningsvägen ser allt mer stängd ut har EU fokuserat mer och mer på att göra det svårare att ta sig till Europa. Resan över Medelhavet har gjorts ännu svårare och farligare. EU:s och medlemsstaternas egna gränsbevakningsmyndigheter har själva bidragit till det genom att ägna sig åt push-backs, vilket dokumenterats i åtskilliga fall. Räddningsbåtar har tvingats bort från internationella vatten och flyktingar förs nu tillbaka till krigets och kaosets Libyen. EU har slutit avtal med en rad länder för att de ska hindra människor från att fly. Bland länderna finns grova människorättskränkare. Löften om bistånd och handelsavtal har använts för att få dem att samarbeta.

4 EU:s nya migrationsförslag

Efter att de förslag som EU-kommissionen lade fram under 2016 till stor del kört fast presenterade kommissionen, i september 2020, sitt förslag på ny asyl- och migrationspolitik för unionen, den s.k. asyl- och migrationspakten. Pakten innehåller dels ett antal konkreta förslag på ny lagstiftning i form av fem förordningar, dels ett antal initiativ i form av rekommendationer och andra icke-bindande instrument. Den innehåller också uppmaningar till ministerrådet och Europaparlamentet att återuppta och slutföra förhandlingar om förslag som presenterats sedan 2016 men ännu inte antagits, som skyddsgrundsförordningen, omarbetningen av direktiven om mottagningsvillkor och återvändande, förordningen om inrättande av EU:s asylbyrå och förordningen om en unionsram för vidarebosättning och inresa av humanitära skäl. Förslaget om en ny

Dublinförordning dras dock tillbaka till förmån för en ny förordning. Pakten är alltså ett föremål för förhandling och inga avgörande beslut har ännu fattats.

Utöver det som nämns ovan innehåller pakten bl.a. förslag om att införa ett screeningförfarande vid yttre gräns, kombinerat med särskilda gränsförfaranden, ett regelverk för att hantera krissituationer och force majeure samt en ny europeisk asylbyrå.

Regeringen har hittills varit väldigt otydlig när det gäller sin syn på pakten. Precis som vid förhandlingarna om de förslag som lades fram 2016 har regeringen haft en passiv hållning och framför allt verkat för att förslagen ska gå igenom, utan något större intresse för deras faktiska innehåll. Ett antal standardformuleringar som inte konkretiseras, och med oklar reell betydelse, förs fram gång på gång. Vänsterpartiet anser att regeringen mycket tydligare måste stå upp för asylrätten och dess andemening samt verka för ett system som faktiskt är genomförbart.

Regeringen bör i förhandlingar om en ny migrationspolitik inom EU stå upp för asylrätten och dess andemening. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.1 Screening- och gränsförfarande

Screening- och gränsförfaranden föreslås regleras genom förordningar och omgärdas av stränga tidsgränser inom vilka olika typer av kontroller och bedömningar ska göras. Screeningförfarandet omfattar alla tredjelandsmedborgare som befinner sig vid den yttre gränsen utan att uppfylla inresevillkoren eller som landsatts efter en räddningsinsats samt tredjelandsmedborgare som påträffats på territoriet utan att ha nödvändiga tillstånd. Screeningen ska ske inom loppet av fem dagar och omfatta identitetskontroll, säkerhetskontroller, hälsokontroller och identifiering av utsatta individer och registrering av biometriska uppgifter. Screeningen ska fastställa den enskildes status samt avgöra om nästa steg i processen blir av- eller utvisning, vidare asylprocess genom ordinarie förfarande eller gränsförfarande eller överförande till annan medlemsstat.

Gränsförfarandet ska inte få ta mer än 12 veckor från det att ansökan registreras första gången, inkluderat överklagande. Några personkategorier undantas från att kunna behandlas i en process vid gränsen. Bland dem finns ensamkommande barn och familjer med barn under 12 år samt personer med särskilda medicinska skäl eller funktionsvariationer. För den som fått avslag på sin asylansökan inom ramen för gränsprocessen ska ett återvändandeförfarande inledas omedelbart. Även det får ta maximalt 12 veckor. Personer som inte ska eller kan hanteras inom ramen för gränsförfarandet hanteras inom ramen för det normala asylförfarandet som inte sker vid gränsen.

De tidsgränser som sätts upp i systemet saknar till stor del förankring i verkligheten och riskerar att leda till bristande rättssäkerhet. I de grekiska lägren har flyktingar ofta behövt vänta i över två år på sin första asylintervju. Det finns en uppenbar risk att s.k. snabbförfaranden i stället bygger ännu större läger vid yttre gränser där människor väntar i misär i årtal. De föreslagna tidsgränserna samt uppdelningarna i spår är orealistiska och riskerar att äventyra en individuell och rättssäker bedömning av skyddsskäl. Med sådana snabbprocesser i gränsförfaranden riskerar skyddsskäl att missas och mänskliga rättigheter att förvägras.

I kommissionens förslag framstår det som att asylsökande under ett s.k. gränsförfarande inte betraktas vara på det mottagande landets territorium. Detta väcker frågor om vem som då ansvarar för att upprätthålla skyddet för den asylsökandes rättigheter.

Att en 12-årsgräns införs med avgörande betydelse för den enskildes och familjens rättigheter är mycket märkligt och får ses som ett angrepp mot grundläggande principer gällande barnets rättigheter.

Regeringen bör motsätta sig en ordning med gränsförfaranden och olika snabbspår vid eller i anslutning till gränsen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Ny Dublinförordning

De s.k. Dublinreglerna kommer, med kommissionens förslag, i stort att kvarstå när det gäller kriterierna för att fastställa vilken medlemsstat som är ansvarig för en asylansökan. Antalet kriterier för vad som utgör en koppling till en viss medlemsstat föreslås utökas, samtidigt som vissa regler skärps. Förslaget innebär också vissa skyldigheter, och viss begränsad rörlighet för asylsökande. Vidare föreslås kortare deadlines för övertagande av ansvar och förenklade återtagandeprocesser mellan stater samt begränsade möjligheter för den enskilde att överklaga beslut om överföring, allt med syfte att snabba på processen.

En av de stora nyheterna i förslaget till ny Dublinförordning, och i pakten i sin helhet, är det som kommissionen kallar för en solidaritetsmekanism. Mekanismen är avsedd att säkerställa att EU:s asylsystem är rättvist och tar hänsyn till olika nationella förutsättningar och en jämnare fördelning av ansvaret för att hantera asylsökande. Solidaritetsmekanismen innebär att medlemsstaterna kan vara flexibla i hur de visar solidaritet i tre olika scenarier. Det handlar om a) när människor landsätts efter sök- och räddningsuppdrag, b) i situationer av högt migrationstryck och c) i migrationskriser. I den förstnämnda situationen ska solidariteten i första hand vara på frivillig basis men den kan bli obligatorisk om de frivilliga insatserna är otillräckliga. I situationer av högt migrationstryck eller migrationskris är solidariteten obligatorisk.

Tre solidaritetsåtgärder anges i förslaget varav de två huvudsakliga är att en medlemsstat tar emot asylsökande från andra medlemsländer och att en medlemsstat tar över ansvaret för återvändande av personer som inte har rätt att stanna i en medlemsstat och vidtar åtgärder nödvändiga för att dessa personer ska lämna territoriet. Den tredje solidaritetsåtgärd medlemsstater kan vidta är att bidra med exempelvis kapacitetsuppbyggnad, operativt stöd eller olika typer av expertis. I vilken omfattning en medlemsstat ska visa solidaritet på något eller några av de ovan beskrivna sätten avgörs genom ett komplext system innehållande bl.a. en fördelningsnyckel baserad på folkmängd och BNP.

Enligt pakten ska medlemsstaterna alltså visa solidaritet mot varandra, inte mot de som flyr. Vänsterpartiet anser att Sverige bör motarbeta den förvrängning av solidaritetsbegreppet som föreslås genom solidaritetsmekanismen.

Regeringen bör motarbeta den solidaritetsmekanism som EU-kommissionen förslagit. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Sverige bör också motsätta sig en ordning där medlemsländer enbart väljer att agera deportationsministerium genom s.k. återvändandesponsorskap. Risken är för det första att många länder hellre vill utöva repression och deportation än att ta emot asylsökande, vilket gör att asylrätten inte fungerar eftersom ingen eller få vill ta emot asylsökande. För det andra är det orimligt och bekymrande om en rad länder, som just nu rör sig i en allt mer auktoritär riktning, ska ansvara för frågor som kräver den största respekten för mänskliga rättigheter. Samtliga länder bör i stället förbinda sig att ansvara för

asylprocessens alla delar, alternativt att man bidrar ekonomiskt till t.ex. integrationsfonden.

Regeringen bör motsätta sig en ordning där medlemsländer enbart väljer att agera deportationsministerium genom s.k. återvändandesponsorskap. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Beredskaps- och krisplan

I pakten ingår även ett förslag på en beredskaps- och krisplan för migration samt en förordning om hantering av krissituationer och force majeure på migrations- och asylområdet, alltså när många människor behöver skydd i EU på kort tid. Planen innebär förebyggande arbete för att kunna hantera kriser och snabbt sätta in koordinerade insatser. På begäran av en medlemsstat ska operativt stöd kunna sättas in både från EU-myndigheter och från andra medlemsstater.

I en krissituation ska medlemsstater tillfälligt ges möjligheten att kraftigt utöka omfattningen av vilka personer som ska omfattas av gränsprocessen, och gränsförarandet både för asylprocessen och för återvändande kan förlängas, liksom tidsfristerna för att registrera en asylansökan. Tredjelandssmedborgare med brådskande behov av skydd ska kunna beviljas omedelbar skyddsstatus. Vidare blir solidaritet, enligt den ovan beskrivna mekanismen, obligatorisk och de solidaritetsåtgärder som aktualiseras är enbart omplacering och återvändande. Processen blir också snabbare, med kortare deadlines, för att den mottagande staten avlastas fortare. I en force majeure-situation blir det vidare möjligt för en medlemsstat att förlänga olika tidsfrister enligt förordningen om asyl- och migrationshantering med hänvisning till att staten p.g.a. den uppkomna situationen inte har möjlighet att uppfylla dem.

Vänsterpartiet bedömer inte att EU:s medlemsstater kommer klara av att leva upp till kraven som ställs avseende tidsgränser och liknande vid krissituationer på ett sätt som är förenligt med grundläggande krav på rättssäkerhet. Erfarenheterna från 2015 pekar på att kommissionens förslag saknar verklighetsförankring på denna punkt.

Regeringen bör verka för att rättssäkerheten och asylrättens andemening prioriteras framför strikta tidsgränser i alla delar av EU:s migrationspolitik. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Övriga förslag

Det gemensamma system för återvändande som EU-kommissionen föreslår är tänkt att bygga på flera delar. Bland dem finns ett genomförande av det omarbetade återvändandedirektivet, ökat operativt stöd från Frontex, ett utökat samarbete med tredje länder samt EU:s kommande strategi för frivilligt återvändande och återintegrering. Pakten lyfter även vikten av internationellt samarbete för att skapa lagliga vägar till Europa, hantera grundorsaker till ekonomisk migration och stödja värdländer.

Det är tydligt att pakten är framtagen utifrån medlemsstaternas behov snarare än behoven hos människor på flykt. Idéerna om att människor ska flyttas mellan stater enligt olika fördelningsnycklar får ses som svårgenomförbara, mot bakgrund av hur svårt det varit att omfördela människor från samma läger på de grekiska öarna. EU:s försök att omfördela asylsökande från Grekland efter 2015 är ett varnande exempel. I augusti 2017 hade strax över 27 000 asylsökande omfördelats till andra länder sedan

september 2015 då EU enades om att 100 000 asylsökande skulle omfördelas. Det finns en stor risk att pakten – om den genomförs – snabbt skulle falla samman om ett stort antal asylsökande söker sig till Europa, på liknande sätt som Dublinförordningen föll samman hösten 2015.

Migrationspolitiken kräver samarbete och det finns ett stort värde i att verka för harmoniserade bedömningar med rättssäkerhet i centrum och asylrättens andemening som grund. Samarbete behöver dock inte betyda överstatlighet. Vänsterpartiet anser att medlemsstaterna ska ha ett större inflytande över migrationspolitiken, att överstatligheten ska minska. Det bör ske genom att i större utsträckning reglera migrationspolitiken på EU-nivå genom direktiv i stället för förordningar.

Regeringen bör verka för att EU:s asylsystem i högre utsträckning regleras genom direktiv i stället för genom förordningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Pakten har också bra inslag, som t.ex. att den lyfter behovet av fler lagliga och säkra vägar till Europa. Vänsterpartiets syn på hur det kan genomföras och EU:s samarbeten med tredjeländer för att stoppa människor på flykt beskrivs närmare nedan.

5 En ny flyktingpolitik

EU:s flyktingpolitik är i stort behov av reformer, men i en helt annan riktning än den i vilken EU-kommissionens förslag pekar. Vänsterpartiet vill se ett ökat fokus på lagliga och säkra vägar samt insatser för att säkerställa att asylrätten och dess andemening respekteras och efterlevs. Det innebär bl.a. att upphöra med alla insatser som syftar till att hindra människor från att söka asyl i Europa, och i stället underlätta för människor att söka skydd här. En sådan politik skulle både göra resan mycket säkrare och billigare för de människor som tvingas fly, samtidigt som migrationen skulle bli mycket mer ordnad.

Sverige bör inom EU verka för en flyktingpolitik som värnar asylrätten och grundläggande mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I en tid då delar av EU bromsar alla möjligheter till framsteg inom migrationspolitiken menar Vänsterpartiet att Sverige bör söka samarbete med de stater som faktiskt vill gå vidare med en mer human politik. Ett sådant samarbete kan innebära att vissa stater går vidare med lagstiftning som möjliggör för en mer human politik på egen hand. De senaste åren har den svenska regeringen snarare gömt sig bakom vissa staters ovilja. Därför har det ofta varit svårt att förstå vad regeringen faktiskt velat göra inom migrationsområdet och vilken politik den har drivit.

Sverige bör inom EU söka samarbete med de stater som vill ha en mer välkomnande och human migrationspolitik och driva detta samarbete kraftfullt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.1 Vidarebosättningsförordning

Av de lagförslag EU-kommissionen lagt fram på migrationsområdet finns ett som syftar till att förbättra möjligheten för människor på flykt att få asyl i Europa, nämligen den vidarebosättningsförordning som förhandlats i EU-parlamentet under ledning av

Vänsterpartiets EU-parlamentariker Malin Björk. Fler möjligheter till vidarebosättning vore ett mycket bra steg mot fler lagliga vägar till Europa. Det finns dock en oro för att systemet skulle riskera att underminera UNHCR:s arbete med vidarebosättning genom att göra det till ett verktyg för att uppnå andra policymål och utrikespolitiska intressen. EU-kommissionen har också velat använda systemet för att få till stånd liknande avtal som det mellan EU och Turkiet. Vänsterpartiet anser att förordningen bör säkerställa att EU täcker minst 25 procent av UNHCR:s globala vidarebosättningsbehov per år och att förordningen på inga sätt får användas för att förhandla fram avtal med syftet att stoppa människor på flykt från att komma till Europa, inklusive genom s.k. humanitarian admission programmes. Även detta förslag har fastnat i lagstiftningsprocessen, vilket är mycket olyckligt.

Sverige bör inom EU verka för att vidarebosättningsförordningen drivs igenom och att den inte används för att sluta avtal liknande det mellan EU och Turkiet eller s.k. humanitarian admission programmes. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 Avtal för att stoppa människor på flykt

Vänsterpartiet har länge kritiserat EU:s försök att genom handels- och investeringsavtal, löften om bistånd och andra politiska påtryckningar sluta avtal med länder längs de afrikanska migrationsrutterna – som Niger, Sudan, Egypten och Libyen – för att de ska bevaka gränsen mot Europa och ta tillbaka medborgare som nekats asyl i EU. Anna Roxvall och Johan Persson skildrar i boken Till varje pris de mänskliga konsekvenserna av detta fokus inom EU:s migrationspolitik. De beskriver bl.a. hur EU-insatsen Operation Sophia, som bevakat vattnen utanför Libyens kust, agerat för att undvika direktkontakt med migranter i nöd och därmed ansvaret för att rädda liv. I stället har insatsen samarbetat med den libyska kustbevakningen så att den kunnat gripa människor på flykt och föra tillbaka dem till Libyen. Författarna lägger också fram bevis för att EU:s operationer från luften på ett konkret sätt har lett till att flyktingar hamnat i tvångsarbete och rent slaveri.

5.2.1 Turkietavtalet

I mars 2016 ingick EU ett avtal med Turkiet om hur de människor som flyr via Turkiet och tar sig till Grekland ska hanteras. Från den 20 mars 2016 skulle de få möjlighet att söka asyl, men endast i Grekland. De som inte söker asyl skickas tillbaka till Turkiet, så även de som får avslag på sin ansökan eller saknar id-handlingar. För varje syrier som sänds tillbaka till Turkiet ska en annan syrier föras vidare till ett EU-land. Flyktingar av övriga nationaliteter förs inte vidare till EU, enligt avtalet. Uppgårelsen skulle även innebära att turkiska medborgare ska undantas från EU:s visumkrav samt en nystart för Turkiets ansökan om EU-medlemskap. Dessutom ska EU bidra ekonomiskt till mottagandet av flyktingar i Turkiet.

Turkiet är inget säkert tredjeland. Man ger inte flyktingstatus åt icke-europeiska flyktingar och flera rapporter vittnar om undermåliga asylprocesser samt att man skickat tillbaka flyktingar till krigets Syrien och andra länder. Det har även kommit rapporter om att turkiska gränsvakter beskjutit syrier som försökt ta sig in i landet. Gränsen mellan Turkiet och Syrien är i dag i praktiken stängd och Turkiet har byggt en lång mur längs den. Nu försöker Turkiet även stänga gränsen mot Iran för att hindra flyende

afghaner från att ta sig in i landet den vägen. Som en konsekvens av att vägen mellan Turkiet och Grekland har stängts har allt fler människor på flykt tvingats göra den ännu längre och farligare resan mellan Libyen och Italien. Det är nu farligare än någonsin tidigare att fly över Medelhavet. Även om antalet som försöker ta sig över Medelhavet har minskat sedan 2015 har andelen av dem som dör på vägen ökat.

Vänsterpartiet är starkt kritiskt till uppgörelsen mellan EU och Turkiet. Vi menar att den innebär ett avsteg från asylrätten och legitimerar president Erdoğan's kamp mot grundläggande fri- och rättigheter och övergrepp på den kurdiska befolkningen.

Regeringen bör verka för att avtalet mellan EU och Turkiet sägs upp. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2.2 Stöd till den libyska kustbevakningen

När vägen mellan Turkiet och Grekland nu är stängd har Libyen blivit det främsta avreselandet för människor på flykt från Afrika och delar av Mellanöstern till Europa. Det beror till stor del på det rådande kaoset och bristen på kontroll över landets gränser. EU har fokuserat sitt engagemang i Libyen på att stoppa flyktingar från att ta sig in i Europa, trots att det innebär att de fastnar i det krigshärjade landet. Situationen för de flyktingar som befinner sig i Libyen är fruktansvärd. Flera rapporter, bl.a. från FN och Human Rights Watch, vittnar om flyktingar som säljs som slavar, trafficking, sexuella övergrepp och tortyr. Samtidigt stöder EU den libyska kustbevakningen för att stoppa båtar med flyktingar trots att FN-rapporter beskriver hur denna vid upprepade tillfällen har skjutit mot, skjutit sönder och sänkt flyktingbåtar.

Flyktingar som omhändertas av den libyska kustbevakningen förs tillbaka till Libyens migrationshäkten där de intagna utsätts för tortyr, svält och våldtäkter samt säljs som slavar. I juni 2018 införde FN individuella sanktioner mot sex libyska smugglare. Bland dem finns minst en tidigare milisledare som nu leder en regional kustbevakningsenhet i det krigshärjade landet. Samma kustbevakning som alltså får stöd av EU. Två av dem har varit direkt inblandade i avtalen som slutits med Italien om att stoppa människor från att ta sig över Medelhavet.

Trots situationen i Libyen och vetskapen om de övergrepp som sker fortsätter EU:s stöd till landets s.k. kustbevakning. Det är uppenbart att mänskliga rättigheter väger lätt mot ambitionerna att stoppa flyktingar från att komma till Europa. Det är dessutom uppenbart att den förda politiken leder till att landet destabiliseras ytterligare.

Regeringen bör verka för att EU upphör med alla former av stöd till den libyska kustbevakningen och att relationer med Libyen bygger på full respekt för asylrätten och mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet menar att de flyktingar som är fast i Libyen måste evakueras därifrån.

Sverige bör genom EU och FN:s flyktingorgan (UNHCR) agera för en snabb evakuering och vidarebosättning av flyktingar och asylsökande från Libyen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2.3 Afghanistan

När EU hösten 2016 tecknade återtagandeavtal med Afghanistan var det med hot om att dra tillbaka biståndet på motsvarande 10 miljarder kronor årligen under en fyraårsperiod. Afghanistan är ett av världens fattigaste länder och väldigt beroende av utländskt bistånd. Den afghanska regeringen hade därför svårt att stå emot pressen från EU. Situationen i Afghanistan har länge varit sådan att flera

människorätsorganisationer ansett att människor inte bör utvisas dit, utvecklingsutmaningarna är enorma. Den afghanska flyktingministern har vid flera tillfällen vädjat till EU att inte deportera människor till landet. Att Sverige genom EU:s avtal har tecknat ett bilateralt återtagandavtal med Afghanistan är direkt skamligt.

Sedan USA:s tillbakaträdande och talibanernas maktövertagande har situationen i Afghanistan förvärrats ytterligare. Den humanitära situationen är extremt ansträngd, behoven är enorma. Förtrycket från den nya regimen är hårt, samtidigt som strider fortsatt utkämpas mellan olika grupper. Sverige måste i detta läge värna asylrätten och dess andemening. Fler afghanska medborgare behöver vidarebosättas och möjligheterna att söka skydd i andra länder måste stärkas. Alla försök att stänga gränser måste stoppas.

Regeringen bör agera inom EU för att underlätta för människor som flyr Afghanistan att få skydd i Europa. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2.4 Ytterligare samarbeten

Kommissionen har också föreslagit en blandning av främjande och tvingande åtgärder för att få andra stater, framför allt i Afrika, att hindra migranter från att ta sig mot Europa. Det är uppenbart att EU använder sin politiska och ekonomiska makt för att begränsa asylrätten och människors rätt att röra sig. Genom att samarbeta med stater där människorättskränkningar är vanligt förekommande, t.ex. Sudan, Egypten och Libyen, för att stoppa människor på flykt finns uppenbara risker för att EU bidrar till grova kränkningar av mänskliga rättigheter.

Sverige bör som enskilt land såväl som inom EU och FN motverka alla beslut som innebär att asylrätten och flyktingars mänskliga rättigheter kränks. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.3 Lesbos

EU:s migrationspolitik har också skapat vad flera hjälporganisationer kallar för en humanitär katastrof på europeisk mark – misären i de överfyllda läger på de grekiska öarna där asylsökande tvingas vänta i åratal på att få sina skyddsskäl prövade. Medan vi under coronapandemin hållit avstånd, tvättat händerna och varit hemma om vi har symtom tvingas dessa människor leva under humanitärt katastrofala förhållanden.

I lägret Moria, som är byggt för 3 000 personer, bodde omkring 20 000 i trånga tält och utan tillräcklig sanitet eller hälsovård när det brandhärjades i september 2020. 12 000 människor blev hemlösa över en natt. I dag bor omkring 7 000 människor i ett nytt läger bestående av ca 570 tält. Förhållandena är mycket svåra, bristen på sanitet och vatten är omfattande. Den svenska regeringen har hittills sagt att den inte vill hjälpa till att evakuera lägren. Vänsterpartiet är mycket kritiskt mot detta beslut och menar att Sverige självklart bör vara ett av de länder som solidariskt bidrar till att ta emot människor på flykt.

Regeringen bör verka för att de skyddssökande på de grekiska öarna vidarebosätts inom EU och att förhållandena i lägren förbättras kraftigt under tiden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.4 EU:s gränsbevakning

EU:s byrå för yttre gränskontroll, Frontex, organiserar patrullering och övervakning av den afrikanska västkusten och centrala Medelhavet. Frontex mandat och styrka har ökat genom åren och den allt hårdare bevakningen av gränserna har lett till att fler väljer längre och farligare vägar. Tusentals människor har omkommit under flykten till Europa. I EU-kommissionens förslag till migrationspakt föreslås Frontex få ytterligare uppgifter och stärkt mandat.

Frontex mandat har i allt väsentligt varit inriktat på att skydda EU:s gränser och saknat en explicit mekanism för att tillförsäkra skydd för asylsökande eller andra utsatta grupper. Frontex har därför haft ödesdigra effekter för EU:s politik för mottagande av flyktingar och andra skyddsbehövande. 2016 antogs en ny förordning om europeiskt gräns- och kustbevakningssystem. Förordningen innebär delvis att Frontex får långt större befogenheter, mer resurser samt tre gånger större personalstyrka. Vänsterpartiet är mycket kritiskt till Frontex utformning och hur myndigheten agerar.

Regeringen bör verka för att den europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån avvecklas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Fram till att den europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån är avvecklad bör regeringen skyndsamt verka för att inriktningen av dess verksamhet ändras på ett djupgående sätt så att både asylrätten och skyldigheten att bistå skeppsbrutna respekteras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Under den senaste tiden har det kommit åtskilliga rapporter om hur EU-länder förhindrat människor från att söka asyl i unionen genom s.k. push-backs där asylsökande förs ut ur landets och EU:s territorium. Människor har förts från Italien via Slovenien och Kroatien ut ur EU. Den italienska regeringen har öppet erkänt att den på detta sätt nekat människor rätten att söka asyl. Greklands kustbevakning har på liknande sätt fört tillbaka människor till Turkiet, och Ungern har fört människor till Serbien. Frontex har också anklagats för att ägna sig åt push-backs. Boken *The Black Book of Pushbacks* samlar 900 vittnesmål om illegala och våldsamma direktavvisningar vid EU:s gränser. I de två volymerna om 1 500 sidor berättar människor på flykt som nått EU:s gränser i Italien, Ungern, Balkan, Grekland och Kroatien de senaste tre åren om sina upplevelser.

Regeringen bör motsätta sig en fortsatt militarisering av EU:s yttre gränser och att de uppgifter som framkommit kring push-backs begångna av Frontex utreds skyndsamt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

EU har också arbetat aktivt för att tvinga bort civilsamhällets räddningsbåtar från Medelhavet och säkerställa att den libyska kustbevakningen ska kunna arbeta ostört och se till att inga flyktingar når europeisk mark. Räddningsbåten *Aquarius*, som drivs av *Läkare Utan Gränser* och *SOS Méditerranée*, fick sin flagg indragen av Panama, efter ekonomiska påtryckningar från Italien. Flera skepp har också bärgats och både i Italien och på Malta har det drivits rättsfall mot frivilliga som jobbat ombord på båtar för att de fört migranter som de har räddat till Europa i stället för att överlämna dem till den libyska kustbevakningen. *Aquarius* har räddat 29 523 liv under de tre år den fanns på Medelhavet. Sedan dess har EU och Italien genomfört en rad åtgärder som försvårat och blockerat hjälporganisationers arbete.

I takt med att antalet hjälporganisationer på Medelhavet sinat, har rutten blivit allt farligare. Vänsterpartiet är starkt kritiskt till hur EU agerar för att stoppa räddningsinsatserna på Medelhavet och anser att Sverige bör motarbeta utvecklingen.

Regeringen bör verka för att EU slutar hindra räddningsinsatser på Medelhavet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5 Lagliga vägar till Europa

Konflikter, förtryck och oroshärddar i Europas närområde resulterar i att människor söker sig till Europa för ett liv i säkerhet och trygghet. I stället för att välkomna de människor som söker vårt skydd har Sverige och EU tagit flera steg för att göra det svårare för människor på flykt att komma till kontinenten. Resultaten av EU:s politik syns på Medelhavets botten, i de överfulla grekiska lägren, på gränsen mellan Turkiet och Syrien där turkiska gränsvakter skjuter ned syriska flyktingbarn samt i övergreppen som sker i flyktingförvaren i Libyen. Det är så flykten slutar i alltför många fall när alternativen står mellan att stanna kvar i kriget och förtrycket eller att ta sig förbi EU:s hinder och murar. Därför behövs lagliga vägar in i Europa, för att människor på flykt ska kunna få en trygg och säker resa till ett nytt liv i trygghet på världens rikaste och mest välmående kontinent.

I januari 2016 tillsatte regeringen Utredningen om lagliga asylvägar. Vänsterpartiet välkomnade att utredningen tillsattes; behovet av fler lagliga vägar är uppenbart. När utredningens förslag presenterades i december 2017 var de dock inte så långtgående som vi hade hoppats. Utredningens viktigaste slutsats är att det finns stöd i EU-fördragen för en EU-rättsakt om inresetillstånd för asyländamål, det som brukar kallas asylvisum. Utredningen föreslår därför att EU-kommissionen bör undersöka om det är möjligt att presentera ett förslag på en sådan rättsakt. Att regeringen inte har tagit några tydliga initiativ utifrån utredningens förslag är beklagligt, men inte oväntat. Våra förslag för att skapa fler lagliga vägar till Sverige och Europa presenteras nedan.

5.5.1 Avskaffa visumkrav

Visumkrav riktade mot länder där det pågår krig eller omfattande kränkningar av mänskliga rättigheter är en viktig del av EU:s politik för att stänga flyktingar och andra skyddsbehövande ute. Detta är ett allvarligt hot mot asyldrätten.

Regeringen bör inom EU verka för att korta ner listan över visumpliktiga länder och för att visumkrav inte ska användas för att stänga ute flyktingar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5.2 Inför asylvisum

I dag går det inte att söka asyl i Sverige från utlandet. För att ta sig till Sverige och Europa för att söka asyl tvingas de flesta betala betydande summor till människo-smugglare och utsätta sig för stora faror.

Ett förslag på laglig väg till Sverige och Europa som Vänsterpartiet länge drivit är asylvisum. Tanken är att beskickningar i hemlandet eller i tredjeland kan utfärda visum för den som vill komma till Sverige eller annat EU-land i syfte att söka asyl. Det finns dock flera praktiska problem med asylvisum. Avsaknad av en svensk beskickning i vissa länder är ett problem som delvis skulle kunna åtgärdas genom ett samarbete med andra länders ambassader, exempelvis våra nordiska grannländers. Ett sådant samarbete skulle också kunna omfatta möjligheterna att ansöka om familjeåterförening. Frågan har utretts i Utredningen om lagliga asylvägar, som också föreslår att EU-kommissionen bör lägga fram ett förslag som möjliggör för asylvisum.

Vänsterpartiet menar att utfärdande av asylvisum, som komplement till det traditionella sättet att söka asyl, bör ses som en viktig möjlighet att skapa lagliga vägar att söka skydd undan förföljelse.

Regeringen bör verka för att EU möjliggör införande av asylvisum. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5.3 Avskaffa flygbolagens transportörsansvar

Transportörsansvaret innebär att exempelvis flygbolag är skyldiga att betala återresan och eventuellt uppehälle för en person som saknar pass eller tillstånd, och som kommit till destinationslandet med hjälp av flygbolaget. Brott mot den lagstiftningen kan dessutom straffas med böter för flygbolaget. Artikel 26 i Schengenkonventionen och direktiv 2001/51/EG innebär ett transportörsansvar vid alla resor till Schengenområdet.

Genom transportörsansvaret tvingas flygbolagen att vägra transportera alla personer som saknar giltiga identitetshandlingar och/eller visum, i de fall det krävs för inresa, eftersom de får stå för alla kostnader i de fall deras passagerare ansöker om asyl och får avslag. I praktiken hindrar transportörsansvaret således asylsökande från att ta sig in till Schengenområdet med t.ex. flyg. Konsekvensen av transportörsansvaret är att flyktingar tvingas vända sig till smugglare med sjövärdiga båtar för resa över Medelhavet, med livet som insats.

Regeringen bör inom EU verka för att transportörsansvaret avskaffas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Christina Høj Larsen (V)

Guðrun Nordborg (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Linda Westerlund Snecker (V)

Jessica Wetterling (V)